

הלכות קריאת שמע סימן ס מא

באר הגולה צד

אותה מצוה, (3) [3] (י) *וכן הלכה: ה' הקורא את 'שמע' ולא (יא) כגון לבו בפסוק ראשון שהוא 'שמע ישראל' לא יצא ידי חובתו. והשאר אם לא כגון לבו, אפילו היה קורא בתורה (יב) או מגיה הפרשיות האלו בעזרת קריאת שמע, יצא, והוא שפגן לבו בפסוק (א) ראשון:

סא דין כמה צריך לדרוק ולכונן בקריאת שמע, ובו כ"ו סעיפים:

א *יקרא קריאת (א) שמע (ב) [6] (ב) ככונה (ג) באימה ביראה (ד) ברמת וזיע: ב כ'אשר אנכי מצונו היום' הינו לומר, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, ולא כמי שכבר שמע אותו הרבה פעמים שאינו

א טור וזב עמנו
ב ויקרא ובה ספקא
בחוש השלישי

באר היטב

ברכות להקל, ומיהות טוב יחזר לראש ברכה שניה ע"ש, וכ"פ הגדולה אהרן ע"ש ועל סימן סז: (3) [3] וכן הלכה. ודוקא במצוה דאורייתא אבל מצוה דרבנן א"צ פניה, רבי"ז מ"א: (2) ראשון. אע"ג דבטעיה ד פסק דמצוה

[3] וכן הלכה. עבה"ט. וכ"פ הפ"ח סימן תפט ועין בבכ"י יוסף שם: [6] ככונה. עבה"ט. ומח"ב כתב שזהו חוש מפליג בעניני מי שאינו מקנן, דפרשה ראשונה מ"ב תבות כ"ו ע"ש, זאת נעניעים חקמה:

בעי כונה הינו שיקנן לצאת, אבל כוננת הלב שישים על לבו מה שהוא אומר א"צ אלא בפסוק ראשון, עמ"א ועין סימן סג ס"ד, ועין כ"מ: (6) ככונה. תוספות בספ"ק כתבו דבירושלמי אמרו דאוחס ג' פרשיות שחשנו בקי"ש לפי שכהן עשירי הדברות, ע"כ צריך האדם לכוון בהם באמירת קי"ש אם עבר על אחת מהם: בה' אלהינו יקבל דבור אנכי ה' אלהיך, ה' אחד דבור לא יהיה לך, ובפסוק ואתה תי קבל דבור לא תשא, ובפסוק וכתבתם דבור לא

משנה ברורה

ידי המצוה, יצא: (י) [3] וכן הלכה. כתב המגן אברהם בשם הר"ב, וזה דוקא במצוה דאורייתא, אבל במצוה דרבנן אין צריך פניה¹⁴. ולפי זה, כל הברכות שהם גס"כ דרבנן, לכד מברכת המזון¹⁵, אם לא כן בהם לצאת יצא בדיעבד. אף במקמה מקומות בשלחן ערוך משמע שהוא חולק על זה¹⁶, וכן מבאר הג"ר בסימן תפט משמע גס"כ שאין לחלק בין מצוה דאורייתא למצוה דרבנן¹⁷. ודע, דכתב המגן אברהם לקמן בסימן תפט סעיף קטן ה, דאף והשלחן ערוך פסק להלכה דמצוה צריכות פניה, ואם כן היכא שלא כן בפעם ראשונה צריך לחזור ולעשות המצוה¹⁸, אף על פ"כ לא יכרך עוד עליה, שלענין ברכה צריך לחש לדעת היש-אומרים שאין צריך פניה, ועין בבאר הגולה. ודע עוד, דכתב החי"א דס"ק ס"ח, דמה דמצרכינן לה לחזור ולעשות המצוה הינו במקום שיש תלות שיעשה הראשונה לא היתה לשם מצוה, כגון בתקיעה שהיתה להתלמד או בקריאת שמע שהיתה דרך למווד וכוונתה, אבל אם קורא קריאת שמע כדרך שאנו קורין בסדר תפילה¹⁹, וכן שאכל מצה או תקע נטל לולב, אף על פ"י שלא כן לצאת יצא, שהרי משום זה עושה כדי לצאת אף על פ"י שאינו מכוון²⁰, עד כאן לשונו. ורוצה לומר: היכא שמוכת לפי הענין שיעשהו הוא כדי לצאת, אף על פ"י שלא כן בפרוש יצא, אבל בסתמא בודאי לא יצא, כדאימת בחוספות ס"ה נ"ך ל"ט ע"א ד"ה עובר ע"ש. וכל זה לענין בדיעבד, אבל לתקחלה ודאי צריך לזהר לכוון קודם כל מצוה לצאת ידי חובת המצוה, וכן העתיקו כל האחרונים בספריהם, עין בחי"א דס"ק ס"ח כ"א ובד"ך החיים הלכות קריאת שמע ובמצוה רב: ה' (יא) כגון לבו. פניה זו האמורה כאן אינה הפניה האמורה בסעיף ד, דישם הוא הפניה לצאת ידי חובת מצוה, זה ענין לכל הפרשיות ונמו שכתב הרי"ט ב"א בראש השנה ושיטה מקובצת בבבכות²¹, מה שאין כן פניה זו הוא להתבונן ולשושם על לבו מה שהוא אומר, ולכך הוא לעכובא רק בפסוק ראשון²¹, שיש בו עקר קבלת על מלכות שמים ואחריותו יתברך. (ט) ויש אומרים שאפילו כונה לצאת הוא לעכובא

באר הגולה

לצאת ויכרך אחריו עביר עצמו: * [3] וכן הלכה. עין במשנה ברורה כמה שכתבנו: וכן מבאר הג"ר א"א וכו', עין שם בפע"ק ד השלחן ערוך בבאר הג"ר שדוחק את עצמו להצמיד הדין השלחן ערוך אלא דמאן דאמר מצות אין צריכות פניה, ובאמת השלחן ערוך בעצמו פסק בסימן ס דצריכות פניה, יותר טוב היה לה לתרץ משום דפסורה ורבנן כמו שמתרין האלהי רבה; אלא ודאי דסבירא לה שאין לחלק בין. ולענין אם צריך לחזור ולכרך כשעשה פעם ראשון אפילו מצוה דאורייתא שלא ככונה, כתבנו בשם המגן אברהם דאין לחזור ולכרך, ומצאנו שם כתב גס"כ השי"ר נקטת הגדולה בסימן תפט ע"ש. ועין בפרימגדים בפתיחה דמספקא לה אם הא דפוסק השלחן ערוך להלכה דצריכות פניה הוא משמע ודאי או משום דפסקא דאורייתא לתקרא, ונקטא מנה לענין דרבנן, ובתבירו בסימן תקפט ובסימן תפט כתב ונקטא מנה גס"כ לענין ברכה והוא סותר למה שכתב בפתיחה ע"ש. ולא ראשון הוא פניה, כי גם העלת שכתב ב"ה דשם השלחן ערוך הוא מחמת ספק, כמו שמוכח בשמו באלהי רבה בסימן ריג, ולכן הקשה לו בכמה מקומות, עין שם באלהי רבה, ומשמע מוכיח הפרימגדים בסימן תפט בסעיף ח"ט שרוצה לצרד גם דעת המגן אברהם לזה, שלכן סבירא לה להסגור אברהם דלא יחזור ויכרך משמע ספק; אבל כד נעין היטב כגון אברהם, אין שום ראייה לזה, שפגנו: לענין ברכה צריך לחש לדעת כל הני רבנותא שלא לכוון ע"ד. גם באלהי רבה בסימן ריג דחה לזכרי העלת שבת וסבירא לה דלא מספקא לה להשלחן ערוך כלל. גם בבאר הג"ר בסימן זה סעיף ד, דבבאר המחיל וכן הלכה, מוכח בקריאת הסבירא לה כהאלהי רבה. ודע דמה שכתבנו במשנה ברורה "היכא שמוכת וכו'", כגון בריאת שמע על ידי סדר התפלה ובשאר מצות על ידי הברכות²² וע"י יע"ד ההקנה לכתובת, כגון מה שאמרו בירושלמי פתיחים פ"ק י הלכה ג גבי מצוה, דכין שפנו וכן שלא כן מפי"ן שהסב חזקה כזו, ובירושלימי וראש השנה גבי היה עובר אחרו בית הנקטת ושמע קול שופר או קול מגלה וכו', הדי דמיא בשעובר אבל בעמד חזקה כן, ופרשו, ודנאן אם עומד אחרו בית הנקטת סתמא לאו למצוה קאי, אבל בעומד בחוף בית הנקטת ושומע קול שופר סתמא עומד לשם פניה, וכמו שכתב בספר שיעבוד יעקב בסימן זה, וכל כהא; ונא נכל למצא בכל המצוה. ודע עוד, דאף לפי דברי החי"א דס"ק ב"א, בקריאת שמע על ליל שבת לפי מהנהגו שאנו קורין אותה בבית הנקטת בכרכותיה קודם ומנה וסומכין על מה שיקרא אותה עוד הפעם בזמנה, או אף אם ארע שקרא אותה בבית הנקטת בזמנה אף שלא כן לצאת, נראה דצריך לחזור ולקרותה מדינא, דהכא לא מוכח מדקראה בסדר התפלה שקרי לצאת קראה, דברי קוראה תמיד בסדר התפלה אף שלא בזמנה כדי לסמוך אלא לתפלה:

רק בפסוק ראשון: (יב) או מגיה: (י) והוא שקורא בהלכתה:

א (א) שמע. הינו (6) כל קריאת שמע, דמה שנתבאר בסוף סימן הקודם הוא רק לענין דייעבד: (ב) ככונה. אלהו רבא הביא בשם הכל"ב, והוא בירושלמי סוף פרק קמא דברכות, דבקריאת שמע מרמז עשירי הדברות: ב"ה אלהינו מרמז "אנכי ה' אלהיך"; ה' אהד, דבור "לא יהיה לך"; ובפסוק "ואהבתי"¹ מרמז דבור "לא תשא", דמאן דרחם למלכא לא משתבע בשמה לשקרא; ובפסוק "ויכתבתם", דבור "לא תחמד", דכתיב "ביתך" ולא בית חבדך; ובפסוק "ואספת דגנך", דבור "לא תגנב", ד"דגנך", ולא תאסף דגן חבדך; ובפסוק "ואבדתם מהרה", דבור "לא תרצח", דמאן דקטל וקטל; ובפסוק "למען ירבו ימיכם", דבור "כבוד את אביך"; ובפסוק "ולא תתורו וגו'" ודבור "ויניקם", דבור "לא תנאף"; ובפסוק "למען תזכרו" וגו', דבור "וכור את יום השבת", שהוא שקול ככל התורה; ובפסוק "אני ה' אלהיכם", דבור "לא תענה ברעך עד שקר". על כן צריך האדם להתבונן בהם בעת אמירת קריאת שמע, כדי שלא יבוא לעבר על אחת מהן: (ג) באימה ויראה. ונראה (3) דאימה ויראה זו היא באופן זה, שיקנן בשעה שהוא קורא את שמע לקבל עליו על מלכות שמים, להיות נהרג על קדוש השם המיוחד, דהוה: "בכל נפשך"², אפילו נוטל את נפשך, ועל זה אמר הכתוב "כי עלך הורגנו כל היום", כי אז ככונה זו: וקראנה באימה ויראה ויראת וזיע: (ד) ברמת וזיע. כתב הטור בשם רב עמרם: לשריה איניש לקריאת שמע בכל זמן דקרי לה כפרוטגמא ודשה [הוא כתב צווי המלך על בני מדינתו], ויחשב בלבו: אלו מלך כשור ודם

שער הצינון

(6) פס"מ שנה: (י) כגון אברהם: (6) הג"ר: (3) ב"ח:

הִלְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע סִימָן סא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ח]

דָּאֵי לָאוּ הֵכִי יִהְיֶה רַמ"ט⁽³⁾ וְכוּ', וְהִנְךָ אֵי קָתֵב שְׁהַעֲקֵר קְהַעֲשֶׂה⁽⁴⁾.
מְאָמְרוֹת⁽⁴⁾.

(3) ומטעם זה, אם לא כיוון באיזה מילה או פסוק בקריאת שמע, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ו תשובה ו) שאין ראוי לחזור עליה, חוץ מבפסוק הראשון שבו הכוונה מעכבת, ומשום שעל ידי שחזור ואומרה שנית נמצא שאומר יותר מרמ"ח תיבות.

(4) ולמעשה לא הכריע בזה המשנ"ב, ובשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ה ס' ד' על ס' סא ס"ג) כתב שאם השי"ץ סיים קריאת שמע וצריך להמתין לציבור שיסיימו, יאמר גם בפעם הראשונה 'אמת', אבל אם מיד שסיים בעצמו חוזר ואומר בקול, לא יאמר בלחש 'אמת'. וכן כתב הנזירות שמשון (ס' סא), וכן נהג הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ו ארחות הלכה הע' 35).

[משנ"ב ס"ק ט]

יְחַזְרֵהוּ וְאָמְרוּ⁽⁵⁾.

(5) ואם טעה השי"ץ ובסיום הקריאת שמע שלו אמר 'ה' אלקיכם אמת' בקול רם, כתב הא"א (בוטשאטש, מהדו"ת ס"ג) שהציבור כבר יצאו בכך ידי חובה, והוא יכוון לעצמו בט"ו ווי"ן שבי'אמת ויציב, אך אם רוצה, יכול לחזור ולומר עוד פעם 'ה' אלקיכם אמת'.

[משנ"ב ס"ק י]

ה' אֱלֹהֵיכֶם אָמֵת⁽⁶⁾.

(6) והקורא קריאת שמע עם הציבור וכשליח הציבור אומר 'ה' אלקיכם אמת' הוא עדיין באמצע הקריאה, כתב השערי תשובה (ס"ק ב) בשם ספר סדר היום, שישתוק באמצע קריאת שמע וישמע מהשי"ץ כשהחזר ואומר 'ה' אלקיכם אמת' ואחר כך יגמור את הקריאת שמע ויועיל לו, ועדיף מלכוון בט"ו ווי"ן, שעיצה זו לכוון בווי"ן היא למי שלא התפלל עם הציבור.

וביאר הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה מו), שכל ההיתר של השערי תשובה לשתוק הוא רק באמצע קריאת שמע אך לא באמצע ברכות קריאת שמע.

ואף אם כשמתחיל קריאת שמע יודע שלא יספיק לסיימה לפני השי"ץ, ואם כן אולי עדיף לומר 'קל מלך נאמן' [כמבואר ברמ"א בהמשך]. הורה הגר"מ פיינשטיין (הליכות ישראל לר"י טאפלין עמ' רלא) שלדעת השערי תשובה הנ"ל ישמע 'ה' אלקיכם אמת' באמצע קריאת שמע ולא יאמר 'קל מלך נאמן' בתחילה. וכן אם כשסיים 'הבוחר בעמו ישראל באהבה' שומע את השי"ץ שחוזר ואומר 'ה' אלקיכם אמת', כתב הספר החיים (לגר"ש קלוגר ס"ג) שיפסיק ויכוון לשמוע מהשי"ץ, וזה עדיף משיאמר 'קל מלך נאמן'.

והכפ החיים (ס"ק טז) והיסוד ושורש העבודה (שער המזרח פ"ד) כתבו, שעל פי הסוד לא ישתוק באמצע קריאת שמע בכדי לשמוע 'ה' אלקיכם אמת'.

[משנ"ב ס"ק יב]

יָכוֹן שְׁאֵמֵת עוֹלָה בְּקוֹמָהּ ג' שְׁמוֹת הַנִּזְלָוִת⁽⁷⁾.

(7) ובביאור טעם זה כתב המחצה"ש (ס"ק ג) בשם העשרה מאמרות (מאמר אם כל חי ח"א סי' יז, שהוא מקורו של המג"א), שתיבת 'אמת' כוללת את כל האותיות, שכן יש בה אל"ף שהיא תחילת האותיות, ומ"ם שהיא אמצע האותיות ותי"ו שהיא האות האחרונה.

[משנ"ב ס"ק יד]

עֵינַי מְגוֹן אֲבָרְכֶם וּפ"ח דְּמִנְהַג קְדוּם הוּא⁽⁸⁾.

(8) וכתב הב"ח שכך היה מנהג כל ישראל בילדותו, על פי הסידורים שבידינו מאבותינו ועל פי הרוקח (סי' שכ) שכתב שמנהג בישיבה לומר 'קל מלך נאמן' כנגד אבריו של אדם, ומשמע שאף בציבור נהגו לאומרו.

והוסיף הב"ח, שעכשיו התבטל מנהג זה על ידי ספר התיקונים והוזהר, שם כתוב שמשלימים במה שחוזר השי"ץ בקול רם ואומר 'ה' אלקיכם אמת'.

ואף הנשים שלהן יש רנ"ב איברים, כתב בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' כח) שיש להן להוסיף שלש תיבות, וכן דעת הגר"ח קניבסקי (דרך שיחה ח"ב עמ' רמח). מאידך, דעת הגר"ח קרליץ (אליבא דהלכתא מס' 5 עמ' ג) והגר"ש דבילצקי (שם) שנשים לא יאמרו 'קל מלך נאמן'.

ובאמירת קריאת שמע שעל המיטה, כתב לקמן (סי' רלט ס"ק א) שטוב תמיד לומר את כל הקריאת שמע וגם 'קל מלך נאמן', שביחד הם רמ"ח תיבות, כדי לשמור את רמי"ח אבריו.

[משנ"ב ס"ק טז]

יָכוֹן נִזְהָרִין⁽⁹⁾.

(9) והמתפלל ביחידות וקרא קריאת שמע קודם התפילה, ואמר 'קל מלך נאמן' והשלים לרמי"ח תיבות וחוזר לקוראה בסדר התפילה, כתבו הא"א (בוטשאטש, מהדו"ת ס"ג) והדעת תורה (ס"ג) שלא יחזור לאומרו, אלא יכוון בט"ו ווי"ן שבברכת 'אמת ויציב'. מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (שאלת רב עמ' קעה) שיחזור ויאמר 'קל מלך נאמן'. ובשו"ת שבת הלוי (ח"י סי' יא) כתב שאפילו אם כבר קרא קריאת שמע קודם התפילה והשלים בה לרמי"ח תיבות, מ"מ כשהחזר וקרא קריאת שמע בברכותיה בציבור, גם אם הוא לאחר זמן קריאת שמע יכוון לשמוע מהשי"ץ 'ה' אלקיכם אמת', שאף שאינו מקיים בה מצות קריאת שמע, על כל פנים אם מכוון בקריאת שמע זו הרי מקבל עליו בזה יחוד ה' ועול מלכות שמים, וקבלת עול מלכות שמים מתייחסת לכל רמי"ח אבריו האדם, ולכן גם בה יש לכפול 'ה' אלקיכם אמת'.

[משנ"ב ס"ק יז]

רוֹצֵה לֹאמֵר יָד נְמִין⁽¹⁰⁾.

(10) ולענין איטר, כתב בספר ארחות רבנו (ח"א עמ' נג) שהגרי"י קניבסקי הניח יד ימין דעלמא על העיניים, אף שהיה איטר.

והמרכיב משקפיים, כתב בשו"ת דברי יציב (ליקוטים סי' יב) שפשוט שיכול ליתן ידו על המשקפיים ואין צריך להניחה על העיניים ממש, כי כל הענין הוא שלא יהיה דבר המעכבו מלכוון ואין שייך כאן כלל הליכות חציצה.